

**Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA – 014 назди
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
(Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734067, ш. Душанбе, к.Нахимов 64/14)**

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ, номзоди илмҳои иқтисодӣ, дотсент Салимова Муҳайё Музафаровна ба диссертатсияи Солиев Нодирҷон Амроҳонович дар мавзӯи «Нақши андозбандии ғайримустақим дар танзими андозии иқтисодиёти миллӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз

**Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо
диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.**

Таҳқиқоти диссертатсионии Солиев Нодирҷон Амроҳонович дар мавзӯи «Нақши андозбандии ғайримустақим дар танзими андозии иқтисодиёти миллӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» пешниҳод шудааст, тибқи Шиносномаи ихтисосҳои КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз таҳия гардида, ба бандҳои 2.4. “Пешгӯӣ ва банақшагирии буҷетӣ ва андоз дар шароити иқтисоди бозорӣ”; банди 2.5. “Асосҳои концептуалӣ, афзалиятҳои сиёсати андоз ва самтҳои асосии ислоҳоти низоми андозии муосир; банди 3.14. “Назария, методология ва мафҳумҳои асосии андозбандии субъектҳои соҳибкорӣ”; банди 3.15. “Оптимизатсияи портфели андозии субъектҳои соҳибкорӣ” мутобиқат менамояд.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ

Мавзӯи дар маркази таҳқиқоти диссертатсионии Солиев Нодирҷон Амроҳонович қароргирифта бешубҳа мубрам буда, ҷавобгӯи шароити кунунии рушди иқтисодиёт ба ҳисоб меравад.

Гузариш ба рушди дарозмуддати инноватсионии иқтисодӣ навсозии ҷиддии сохторӣ ва пурзӯр намудани нақши сиёсати андозро дар танзими равандҳои иқтисодӣ тақозо менамояд. Танзими самарабахши молиявии иқтисоди миллӣ устувории молиявии давлатро дар шароити номуайянии таъсири омилҳои ноустувори иҷтимоиву иқтисодӣ ва сиёсӣ таъмин менамояд. Ин муқаррарот мутобиқ ба сиёсати фискалии давлат амалӣ гардида, ба мақсади қонеъ гардонидани талаботи молиявии давлат, рушди иқтисоди миллӣ бо роҳи бозтақсими захираҳои молиявӣ ва таҳияи маҷмуи тадбирҳои молиявӣ, иқтисодӣ ва ҳуқуқии низоми миллии андоз сиёсати андоз ташаккул меёбад. Вазифаи аввалиндараҷаи сиёсати андоз ташаккули низоми самарабахш ва босуботи андоз ҷиҳати таъмини устувории молиявӣ барои давраҳои миёна- ва дарозмуҳлат мебошад, ки пурзӯр намудани вазифаи танзимкунӣ ва маҳдудсозии вазифаи фискалии андозро бо нигоҳ доштани сатҳи воридоти андоз дар назар дорад. Маълум аст, ки вазифаи фискалии андозро, асосан андозҳои ғайримустақим иҷро менамоянд.

Танзими давлатии иқтисодиёт тавассути андозбандии ғайримустақим ба низоми ҷораҳои маъмурикунонии андоз асос ёфта, яке аз роҳҳои ҳавасмандгардонии иқтисодӣ ба ҳисоб меравад, ки ба тағйир додани низом ва шароити амали ҳам низоми андозбандии ғайримустақим дар маҷмуъ ва андозҳои алоҳида нигаронида шудааст.

Аз тарафи дигар, ин нукта лозим ба зикр аст, ки бинобар зарурати тақвият додани вазифаи танзимии андоз ба мақсади нигоҳдории сатҳи кофӣ даромади буҷет фаъолгардонии иқтидори андозҳои ғайримустақим тақмили низоми андозбандии ғайримустақимро дар маҷмуъ тақозо дорад.

Дар шароити муосир масъалаи танзими андозбандии ғайримустақим барои ҳамаи иштирокдорони муносибатҳои андозӣ муҳим арзёбӣ карда мешавад, аз он ҷумла масъалаҳои вобаста ба пардохти андоз аз арзиши иловашуда, ки «ба натиҷаҳои тамоми амалиётҳои хоҷагӣ таъсир расонида, танзимгари универсалии муносибатҳои молиявӣ ҳуқуқӣ мегардад».

Дар ҳамин замина, таълифи рисолаи диссертатсионӣ барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.07.00 –

Молия, муомилоти пулӣ ва қарз дар мавзуи “Нақши андозбандии ғайримустақим дар танзими андозии иқтисодиёти миллӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” муҳим арзёбӣ гардида, он метавонад дар самти ҳалли масъалаи муҳимми илмию амалии муосир – таҳқиқи асосҳои назариявии методологии андозбандии ғайримустақим мадад расонад.

Арзишмандӣ, мубрамии мавзуи интихобгардида аввалан дар он ҷиҳат зоҳир мегардад, ки бори аввал ба таври васеъ масъалаи танзими андозии иқтисоди миллӣ тавассути низоми андозбандии ғайримустақим мавриди таҳлилу омӯзиш қарор гирифтааст. Зеро масъалаҳое, ки арзёбии миқдории таъсири андозбандии ғайримустақимро ба иқтисодиёт тавсиф медиҳанд, дар сатҳи зарурӣ таҳқиқ нашудаанд. Аз ҷониби муаллиф ба мубрам будани мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба таври дурусту комил ишора шудааст.

Муаллиф ба ҳайси муҳаққиқ дарк намудааст, ки ҷустуҷӯи воситаҳои самарабахши таъсири мустақим ва ғайримустақими раванди андозбандӣ ба иқтисодиёти кишвар, аз он ҷумла таҳқиқи дараҷаи таъсири андозбандии ғайримустақим ба рушди иқтисодиёти миллӣ самти муҳимми таҳқиқотҳои илмию амалӣ дар соҳаи молия маҳсуб меёбад. Дар мувофиқа ба ин мақсад муҳаққиқ то андозае ба масъалаи таҳқиқотии ба миён гузошта бо овардани нишондиҳандаҳои муайяни омори расмӣ ва маълумоти манбаъҳои дигар равшанӣ андохта, роҳи ҳалли онро нишон додааст.

Дараҷаи наवгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд

Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур нахустин пажӯҳиши илмӣ оид ба механизми андозбандии ғайримустақим дар низоми ҷораҳои танзими андозии иқтисодиёти миллӣ мебошад. Аз мазмуни матни диссертатсия ва автореферат бармеояд, ки он дар илми молияи ватанӣ яке аз нахустин пажӯҳишҳои илмие маҳсуб меёбад ва аз рӯйи сохтор, услуби иншо ва натиҷаҳои илмии матраҳгардида дорои аҳамият ва арзиши хоси илмист. Дар қисматҳои мухталифи диссертатсия 6 нуқтаи илмии дорои аҳамияти назариявӣ амалӣ барои ҳимоя пешниҳод гардидаанд. Аз он ҷумла:

- мавқеи муаллиф вобаста ба моҳияти иқтисодии танзими андозӣ ҳамчун усули ғайримустақими таъсири давлат ба рафтори субъектҳои хоҷагидор тавассути фишангҳои гуногуни андозӣ, ки имкониятҳои татбиқи он дар доираи сиёсати андози амалкунанда имконпазир мебошад, асоснок карда шудааст;

- механизми таъсири андозбандии ғайримустақим ба ММД ва даромади буҷет дар сурати тағйирёбии меъёрҳои андоз асоснок гардида, таъсири андозҳои ғайримустақим ба ҳаҷми талаботи маҷмӯӣ ва суръати рушди иқтисодӣ дар шароити муносири ҷумҳурӣ собит карда шудааст;

- дар заминаи таҳлили муқоисавии таҷрибаи пешрафтаи кишварҳои хориҷӣ, аз қабيلي Олмон, Фаронса, Италия ва Лаҳистон муқаррар карда шудааст, ки ҷиҳати тақмили маъмурикунонии андоз аз арзиши иловашуда муқаррар намудани меъёрҳои тафриқанок вобаста ба гуруҳҳои алоҳидаи молҳои истеъмолий ба мақсад мувофиқ мебошад.

- дар заминаи натиҷаҳои таҳқиқоти ретроспективӣ ва ақидаҳои илмӣ олимони ватанию хориҷӣ таҳаввулотии низоми андозбандии ғайримустақим ва самарабахшии он дар давраҳои гуногуни таърихӣ арзёбӣ карда шудааст;

- дар асоси таҳқиқоти муқоисавии амсилаҳои хориҷии андозбандии ғайримустақим имкониятҳои татбиқи онҳо дар низоми андоз ва шароити имрӯзаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ошкор гардида, доир ба тақмили низоми андозбандии ғайримустақим пешниҳодҳо таҳия карда шудааст.

Дар баробари ин, аз ҷониби муҳаққиқ рафти тадқиқоти диссертатсионӣ ҳамчунин коркардҳои дигари вобаста ба ҳалли мушкилот ҳангоми танзими иқтисоди миллӣ тавассути андозбандии ғайримустақим дар миён гузошта шудаанд, ки аз нигоҳи мо қобили таваҷҷуҳ мебошанд. Аз ҷониби муаллиф дар мақолаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ пешниҳодҳо ҷиҳати тақмил бахшидани қонунгузории миллии андоз ва фаъолияти мақомоти андоз дар самти маъмурикунонии андозҳои ғайримустақим ва баланд бардоштани нақш ва иқтидори ин андозҳо дар низоми андозию буҷетӣ матраҳ шудаанд.

**Дараҷаи асоснокӣ ва саҳеҳ будани натиҷаҳои илмӣ, хулоса ва тавсияҳои,
ки дар диссертатсия оварда шудаанд**

Назару андешаҳои муаллиф ва натиҷаҳои илмӣ диссертатсия аз шубҳа ӯрӣ буда, хулосаҳои овардашуда натиҷаи таҳлили муқаррароти илмӣ-назариявӣ, амалияи андозбандӣ, оморӣ расмӣ ва қонунгузориҳои андоз мебошад. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз рӯи мазмун ва мантиқ ба талабот ҷавобгӯ буда, натиҷаҳои бадастомада дар тавсеаи асосҳои назариявӣ ва методологӣ онд ба низоми андозбандии ғайримустақим нақши боризро хоҳанд гузошт. Хулоса, пешниҳод ва нуқтаҳои илмӣ, ки дар рисолаи диссертатсионӣ иброз гардидаанд, судманд ва саривақтӣ буда, ҷиҳати баргараф намудани ҳолигии илмӣ молияи ватанӣ равона шудаанд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот дар заминаи дақиқии маълумот, коркарди оморӣ натиҷаҳои таҳқиқот ва омӯзиши таҷрибаи хориҷӣ муайян гардидааст. Маводи илмӣ нашргардидаи олимони ватанӣ ва хориҷӣ, инчунин, мақолаҳои илмӣ интишорнамудаи муаллиф дар маҷаллаҳои гуногуни илмӣ эътимоднокии таҳқиқотро собит менамоянд.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ бо истифода аз усулҳои илмӣ диалектикий дарки ҳодиса ва равандҳои ҷамъиятӣ гузаронида шуда, дар рафти баррасии мавзӯ усулҳои умумии илмӣ аз қабили муқоисавӣ – таърихӣ, таҳлил, тасниф, оморӣ, усулҳои махсуси илмӣ: мантиқӣ – расмӣ ва комёбиҳои илмӣ иқтисоди ватанию хориҷӣ дар соҳаи андозбандӣ истифода бурда шудаанд. Бо истифода аз ин усулҳо, муаллиф таҳлили пурраи паҳлӯҳои алоҳида ва дар маҷмӯ мавзӯи интиҳобшударо анҷом додааст. Ҳамзамон, хулосаву тавсияҳои рисолаи илмӣ бо маълумоти оморӣ ва дигар сарчашмаҳои расмӣ таҳқиқшуда асоснок карда шудаанд.

**Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия
бо нишон додани тавсияҳо онд ба истифодаи онҳо**

Муқаррарот ва хулосаҳои илмӣ он амалан метавонанд, дар омӯзиш ва таҳқиқи масъалаҳои гуногуни вобаста ба мукамалгардониҳои механизми андозбандии ғайримустақим дар низоми ҷораҳои танзими андозии рушди

иқтисоди миллӣ истифода бурда шаванд. Бахусус, шахси муаллиф дар шарҳу тавзеҳи мафҳумҳои алоҳида ва аҳаммияти онҳо назаррас аст.

Натиҷаҳои илмӣ аз он ба дастада метавонанд дар рушди илми молияи ватанӣ, инчунин таҳияи низоми самарабахши андозбандӣ ҳамчун яке аз воситаҳои муассири тақвияти фаъолияти субъектҳои хоҷагидор ва тавсеаи иқтидори иқтисодии кишвар истифода карда шавад. Нуқтаҳои асосии назариявӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда дар фаъолияти Кумитаи андози назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид карда шудаанд.

Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди таълими фанҳои андозҳои умумидавлатӣ, танзими андоз, андозбандии иштирокдорони фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, маъмурикунонии андоз, аз ҷумла омӯзиши мавзӯҳои вобаста ба тартиби андозбандии андозҳои ғайримустақим ва мавзӯҳои алоҳидаи фанни менечменти андоз метавонанд, истифода карда шаванд.

Аҳаммияти амалии диссертатсия дар имкони истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф оид ба номукамал будани баъзе меъёрҳои қонунгузори андоз, ки онҳо дар асоси таҳлили маълумоти омӯрӣ, амалии андозбандӣ бароварда шудаанд, ва на ҳамеша бо ҳадафҳои дар стратегияи миллии рушди кишвар пешбинигардида ҷиҳати гузариши Ҷумҳурии Тоҷикистон ба амсилаи рушди индустриалӣ-инноватсионӣ, содагардонии амалиётҳои тиҷоратии содиротмехвар ва рушди баҳши хусусӣ мувофиқат мекунанд, барои такмили сиёсати андоз ва қонунгузори андоз, санадҳои меъёрии соҳавӣ, инчунин дар идоракунӣ ва баланд бардоштани сатҳи ҷамъовари андоз дар буҷети давлатӣ зоҳир мегардад.

Интишороти докталаб аз рӯи мавзӯи диссертатсия

Нуқтаҳои асосии назариявӣ ва амалии ба ҳимоя пешниҳоднамудаи муаллиф, дар 12 мақолаи илмӣ, аз он ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расидаанд, ки фарогири паҳлӯҳои гуногуни андозбандии ғайримустақим ва танзими андозии иқтисодиёт мебошанд.

Иловатан, натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар якҷанд конференсияҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявии илмӣ-амалӣ ва семинарҳои назариявии давоми солҳои 2018 – 2024 баргузоргардида мавриди баррасӣ қарор гирифта, ба таъби расидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми таҳқиқоти диссертатсионӣ

Рисолаи илмӣ дар ҳаҷми 182 саҳифаи матни компютерӣ ҷоп гардида, бо дарназардошти мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се боб, нӯҳ зербоб, хулоса ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва замима иборат буда, дар он диаграммаҳо, ҷадвал ва расмҳо истифода шудааст.

Дар қисмати муқаддимагии таҳқиқоти диссертатсионӣ мубрамиёт ва дараҷаи интиҳоби мавзӯ асоснок гардида, мақсаду вазифаҳои таҳқиқот, объект, мавзӯ, фарзияи таҳқиқот ва дар замина асосҳои назариявии таҳқиқ, навгонии илмиву эътимоднокии ва муҳимияти назариявии рисола ба таври мушаххас баррасӣ гардида, ниҳоят аҳамияти назариявӣ амалӣ ва мавридҳои муаррифии натиҷаҳои бадастомада аз он пешниҳод шудааст.

Боби якуми рисола **«Асосҳои назариявӣ-методологии андозбандии ғайримустақим»** унвон гирифта, се зербобро дар бар мегирад.

Дар рисола қайд мегардад, ки таҳлили таърихи рушди андозбандии ғайримустақим имкон медиҳад, ки самарабахшии андозбандӣ на танҳо бо манфиатҳои фискалӣ, балки пеш аз ҳама, иқтисодӣ муайян карда мешавад. Аз ин мавқеъ, андозҳои ғайримустақим самаранок нестанд, зеро ба рушди иқтисодӣ мусоидат намеkunанд, имконияти рушди мутавозини онро коҳиш медиҳанд. Бо афзудани андозбандии ғайримустақим давлат касри буҷетро, ки дар натиҷаи коҳиш ёфтани воридоти аслии андозҳои мустақим ба вучуд меояд, ҷуброн менамояд. Дар шароити кунунии иқтисодиёт масъалаи тағйир додани таносуби андозбандии мустақим ва ғайримустақим аз ҳарвақта дида бештар мубрам ба назар мерасад, зеро танҳо дар ин сурат вазифаи фискалии андоз коҳиш ва вазифаи танзими тақвият ёфта, низоми андоз рушди иқтисодиро вусъат мебахшад (сах. 35; 89).

Аз таҳлили бартариҳо ва норасоҳои андозбандии ғайримустақим ва мустақим унвончӯ ба хулосае расидааст, ки низоми молиявӣ бо бучетӣ бояд ба таносуби оқилонаи андозҳои мустақим ва ғайримустақим асос ёбад.

Диссертант бар он назар аст, ки бартариҳои андозҳои ғайримустақим дар суботи онҳо ҳамчун манбаи воридоти андозии давлат зоҳир мегардад, норасоии асосии андозбандии ғайримустақим бошад, ғайримонанд будани муайян намудани сатҳи воқеии пардохтпазирии субъектҳои хоҷагидор мебошад, ки зерини таъсири андозҳои ғайримустақим бино ба воғузоршавии онҳо ба вучуд меояд. Вобаста ба ин, асоснокнамоии назариявӣ ва таҳияи тадбирҳои, ки ба ташаккули низоми босамари андозбандии ғайримустақим ва усулҳои арзёбии сатҳи андозҳои ғайримустақим дар сохтори нархи молу маҳсулот, муайян намудани робитаи байни андозҳои ғайримустақим ва самарабахшии истеҳсолот, ки ба рушди иқтисодиёти кишвар дар маҷмӯъ мусоидат мекунад, нигаронида шудаанд, муҳим арзёбӣ мегардад.

Дар рисолаи мавриди тақриз бартарӣ ва камбудии ташкили низоми андозбандии мустақим ва ғайримустақим вобаста ба самаранокии татбиқи онҳо манзур карда шудааст. Ҳини тадқиқ аз ҷониби унвончӯ таҷрибаи пешрафтаи хориҷа, аз он ҷумла Британияи Кабир, Лаҳистон, Фаронса, Италия, ИМА ва Федератсияи Русия мавриди муқоиса қарор гирифтааст.

Муаллиф дар тадқиқот дар заминаи омӯзиши нуқтаҳои назарҳои мавҷуда оид ба таҳаввули назариявии рушди андозбандии ғайримустақим ҷанбаҳои методологии самарабахшии онро дар таъмини рушди иқтисодӣ муайян намуда, муқаррар мекунад, ки баъзе ҷанбаҳои таҷрибаи кишварҳои хориҷа дар самти андозбандии ғайримустақим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд татбиқ карда шавад (саҳ. 62).

Боби дуюми рисола «**Нақш ва мақоми андозбандии ғайримустақим дар танзими андозии иқтисодиёт**» ном дорад, ки дар он тибқи маълумоти воқеӣ нақши боризи андозбандии ғайримустақим дар механизми андозию бучетӣ нишон дода шудааст. Дар асоси таҳлили нишондиҳандаҳои бучети давлатӣ ҳиссаи андозҳои ғайримустақим ва коҳишёбии он дар солҳои охир ва омилҳои асосии таъсиррасон ба он ошкор гардида, дар ин замина

мақсаднокии пурзӯр намудани нақши андозбандии ғайримустақим ҳамчун иқтидори бузурги танзими равандҳои иҷтимоиву иқтисодӣ асоснок карда шудааст (сах.93)

Дар заминаи таҳқиқи тамоюлҳои рушди андозбандии ғайримустақим, ба фикри муаллиф, ба таври комил амал кардани андозҳои ғайримустақим, дар шароити устувори иқтисодӣ, вақте ки механизмҳои вазифаҳои иқтисодӣ, аз қабili вазифаи танзимӣ ва ҳавасмандгардонӣ роҳандозӣ мегарданд, имконпазир мебошад. Зеро ҳар қадаре, ки ҷамъият мутамаддин бошад, ҳамон қадар низоми андозбандии ғайримустақим мукамалтар ва имкониятҳои ҳифзи иҷтимоии шаҳрвандон барои давлат тавсеа меёбад.

Андозҳои ғайримустақим яке аз ҷузъҳои асосии нархи маҳсулот буда, метавонанд ба ташаккули талабот ва таклифот (аз ҳисоби афзоиш ё коҳиш ёфтани ҳиссаи онҳо), инчунин тақсимои гаронии андоз байни истеҳсолкунандагон ва истеъмолкунандагон таъсир расонанд (сах. 86).

Бояд зикр намоем, ки низоми муосири андозбандии ғайримустақим дар шароити воқеияти нави иқтисодӣ сазовори таваҷҷуҳи махсус мебошад, зеро нақши андозҳои ғайримустақим чун воситаи муассири таъсиррасонии бучетию танзими давлат ба рушди иқтисодиёти миллӣ меафзояд.

Дар рисола қайд мегардад, ки андоз аз арзиши иловашуда бузургтарин манбаи воридоти андозҳои ғайримустақими бучети Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, ҳиссаи баланди андоз амсилаи ҷории истеъмолотро дар кишвар инъикос менамояд, ки ба интиқоли пулӣ ва вобастагии он аз воридоти молу маҳсулот асос меёбад. Натиҷаҳои таҳқиқоти гузаронидашуда гувоҳӣ медиҳад, ки таъсири низоми андозбандии ғайримустақимро ба нархгузорӣ ҳамчун унсури мустақили низоми иқтисодӣ баррасӣ кардан мумкин аст.

Унвонҷӯ дар зербоби сеюми боб оқибатҳои иқтисодии амали андозҳои ғайримустақимро дар сатҳи микро- ва макроиқтисодиёт таҳқиқ намуда, қайд мекунад, ки таъсиргузориҳои онҳо ба нишондиҳандаҳои гуногуни макроиқтисодӣ, аз қабili ММД, гардиши чаканаи мол, сармоягузорӣ ба сармояи асосӣ, индекси нархҳои истеъмоли, ҳаҷми содирот ва воридот ва дар маҷмӯъ ба рушди иқтисодӣ назаррас мебошад (сах. 99).

Боби сеюми рисолаи унвонҷӯ «Рохҳои мукамалгардонӣ ва дурнамои рушди андозбандии ғайримустақим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ном дошта, он аз се зербоб иборат мебошад. Муаллифи рисола дар боби мазкур дар заминаи таҳлили вазъи муосири маъмурикунонии андозҳои ғайримустақим ва арзёбии мавқеи он дар танзими иқтисодиёти миллии дурнамои натиҷаҳои танзими механизми андозбандии ғайримустақим барои давраи то соли 2030 ва самтҳои имконпазири тақмили низоми андозбандии ғайримустақимро дар шароити гузариш ба иқтисоди индустриалӣ – инноватсионии кишвар илман асоснок ва тавсия намудааст (сах. 145).

Дар рисола қайд мегардад, ки андозбандии ғайримустақим омили тангкунии бозори дохилӣ, маҳдудсозии талабот ва болоравии нарх буда, барои амалӣ намудани танзими воқеии буҷет бояд сохтори даромади буҷет ба самти андозбандии мустақим равона карда шавад (сах. 86).

Бори аввал аст, ки амсилаи механизми андозбандии ғайримустақим дар рисола таҳия гардида, дар заминаи он камбудихои маъмурикунонии андозҳои ғайримустақим ва доираи саркашӣ аз пардохти андоз аз арзиши иловашуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ошкор карда шудаанд (сах. 110).

Диссертант дар заминаи омӯзиши механизми амалкунандаи пардохти андоз аз арзиши иловашуда, бар ин назар аст, ки андоз шакли мукаммали андозбандии ғайримустақим буда, аз таҷрибаи татбиқи он дар кишварҳои мутараққӣ бармеояд, ки баргардонидани андоз аз арзиши иловашуда асоси низоми самарабахши андозбандӣ мебошад ва татбиқи он маъмурикунонии боэътимод ва амалияи дахлдори риояи талаботро тақозо дорад.

Муаллифи рисола дар боби мазкур самтҳои тақмили низоми андозро ба риштаи таҳлил кашида, ба хулосае мерасад, ки баланд бардоштани самарабахшии фаъолияти низоми андоз мутобиқ ба афзалиятҳои иқтисоди миллии, тақвияти нақши андозбандии ғайримустақим имконпазир мегардад.

Диссертант барои исботи андешаҳои ба мақсади дар қонунгузори андоз инъикос намудани афзалиятҳои кунунии рушди кишвар дар самти ҷорӣ намудани низоми мукаммали андозбандии ғайримустақим бознигарӣ ва ҳамоҳангсозии қонунгузори андозро ба мақсад мувофиқ мешуморад.

Дар хулоса натиҷагирҳои муаллифи рисола аз таҳқиқи мавзӯ пешниҳод шудааст, ки илмӣ ва муътамад ба назар мерасанд. Аз он ҷумла, муаллиф андешаҳои доир ба самтҳои имконпазири тақмили минбаъдаи низоми андозбандӣ дар низоми ҷораҳои танзими давлатии рушди иқтисоди миллӣ дар шароити рушди индустриалӣ–инноватсионии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷамъбаст менамояд.

Эроду тавсияҳо барои беҳтар гардидани сатҳи илмию назариявӣ ва амалии диссертатсия

Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ дар баробари дастовардҳои илмӣ, инчунин баъзе масъалаҳои баҳснок, норавшаниҳо ва камбудии ҷузъӣ, аз қабili хатогиҳои грамматикӣ, техникӣ ва парокандагии фикрӣ дар матнҳо мавҷуданд, ки барои шарҳу тавзеҳи онҳо муҳаққиқ бояд дар рафти ҳимоя таваҷҷуҳ зоҳир намояд:

1. Хулоса ва ҷамъбасти зербоби якум ва сеюми боби якуми диссертатсия нокифоя ба назар мерасад.
2. Маълум аст, ки баргардонидани андоз аз арзиши иловашуда (ААИ) яке аз ҷиҳатҳои баҳсбарангези муносибатҳои миёни мақомоти андоз ва андозсупорандагон буда, дар ин ҷо манфиатҳои ба ҳам муҳолиф бархӯрд мекунанд. Набудани низоми бозғатимоди баргардонидани ААИ дар ин самт боз як монсаби ҷиддиро ба миён меорад. Аз ин нуқтаи назар таъсири манфии андоз аз арзиши иловашуда ба рушди иқтисодӣ бояд таҳқиқ мешуд, диссертатсия боз сифатан беҳтар мегардид.
3. Беҳтар мешуд, агар унвонҷӯ вобаста ба мушкилоти баргардонидани ААИ ҳангоми содирот бинобар саркашӣ намудани андозсупорандагон аз пардохти ААИ-ро дар низоми миллии андоз таҳқиқот анҷом дода, роҳҳои ҳалли онҳоро пешниҳод менамуд. Вобаста ба ин масъала, шарҳи довталабро ҳангоми ҳимояи рисола мақсаднок мешуморем.
4. Қисматҳои алоҳидаи матни кори диссертатсионӣ таҳрирталаб мебошад.
5. Дар диссертатсия дар баъзе саҳифаҳо (121) такрори фикр дида мешавад, ки барои рисолаи илмӣ ҷоиш намебошад.

Албатта эродҳои зикргардида аз ҷиҳати илмӣ мубоҳисавӣ буда, арзиш ва аҳаммияти илмӣ диссертатсияро коста намегардонад. Ин камбудӣҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки масъалаи баррасӣ кардашудаи муаллиф мароқангез буда, он метавонад таваҷҷуҳи муҳаққиқонро ба худ ҷалб намояд.

Омӯзиши диссертатсия ва автореферати диссертатсия нишон медиҳад, ки он кори анҷомёфта буда, дорoi навгонии илмӣ ва натиҷаҳои бозътимод мебошад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла мазмуну моҳият мухтасар ва бобу зербобҳои диссертатсия ба таври кофӣ мукамал илҳикос ёфтаанд. Автореферат ва қорҳои илмӣ ҷопшуда мазмунӣ асосӣ қори диссертатсиониро илҳикос мекунад.

**Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи ҚОА
назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Диссертатсия ва автореферати диссертатсияи Солиев Нодирҷон Амроҳонович дар мавзӯи “Нақши андозбандии ғайримустақим дар танзими андозии иқтисодӣи миллӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” барои гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07. – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия, ки бо қарори раёсати Комиссияи Олии Аттестатсионӣи назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 мартӣ соли 2022, №3 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Хулосаи ҷамъбасти оид ба сазовор донишдони довталаб ба дараҷаи илмӣ

Дар умум, диссертатсия таҳқиқоти қомил ва хотимаёфтаи илмӣ мебошад, дорoi навгонӣҳои қофӣи илмӣ аст ва он дар рушди минбаъдаи илми молияи ватанӣ метавонад ҳамчун саҳифаи тоза нақши муҳим гузорад.

Рисолаи тақризшаванда аз лиҳози муҳрамият, ном ва нақши мавзӯ, муқаддима, бобҳо ва зербобҳо, хулосаю сарчашмаҳо пайдарҳам, бо услуби илмӣ ва забони давлатӣ омода ва таҳия гардидааст.

Диссертант ҳангоми навиштани рисолаи илмӣ тавонистааст дониши амиқро аз рӯи мавзуи интихобкардааш зоҳир намояд, худро ҳамчун муҳаққиқи ташаккулёфта нишон диҳад, мустақилона корҳои илмӣ-таҳқиқотиро пеш барад, эҷодкорона бо сарчашмаҳо корбарӣ намояд.

Ҳамин тариқ, кори диссертатсионӣ дар мавзуи “Нақши андозбандии дар танзими андозии иқтисодиёти милли (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” барои гирифтани дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07. – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз таҳқиқоти мустақил ва анҷомёфта, ҷавобгӯи талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди таълифи рисолаҳои номзадӣ буда, муаллифи он Солиев Нодирҷон Амрохонович, сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07. – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз мебошад.

Муқарризи расмӣ:

**номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсенти
кафедраи андоз ва андозбандии Донишгоҳи
давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон**

Салимова М.М.

Имзои номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент Салимова М.М.-ро тасдиқ менамоям:

**Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва
сиёсати Тоҷикистон, н.и.х., дотсент**

Бобоев А.Х.

**Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон
вилояти Сугд, шаҳри Хуҷанд, мкр. 17, 1
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон**

Телефон: + 992 334 22 2 38 11

Сомона: <http://tsulbp.tj>

Почтаи электронӣ: smuhoye-79@mail.ru